

Arvio toimintamallista: Tukiringin avulla oma ääni kuuluviin

Läheisistä ja ammattilaisista muodostuva ryhmä auttaa tukea tarvitsevaa henkilöä viestimään toiveistaan ja ajatuksistaan omaan elämäänsä liittyen. Tukea tarvitsevan ääni pääsee paremmin kuuluviin, ja läheisten ja ammattilaisten ymmärrys hänen tilanteestaan paranee.

Sisällys

Kehittäjä.....	2
Mallin kuvaus.....	2
Toimintaympäristö.....	2
Kohderyhmä ja asiakasymmärrys.....	2
Toimivuuden ja käyttöönoton ehdot.....	3
Mallin arviointi.....	4
Osallisuuden toteutuminen mallissa.....	4
Toimintamalli lupaavana käytäntönä.....	5
Yhteenveto.....	6

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja Euroopan sosiaalirahaston toimintalinjan 5 hankkeiden yhteistä Osallisuuden palaset

¹ Malli on arvioitu Terveystieteiden tutkimuskeskuksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

-kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Kehittäjä

Silta omannäköiseen elämään & Sopiva – henkilökohtaisen budjetoinnin hanke, Uusimaa, Kanta- ja Päijät-Häme, Etelä- ja Pohjois-Savo, Eteva ja Vaalijalan kuntayhtymä (STM 2020–2021).

Kehittäjän yhteyshenkilöt: Sanna Rantala, Eteva, sanna.rantala@eteva.fi. Heidi Laurila, Vaalijalan kuntayhtymä, heidi.laurila@vaalijala.fi.

Mallin kuvaus

Tukirinki vahvistaa paljon tukea tarvitsevien henkilöiden mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä ja tehdä sitä koskevia päätöksiä. Tuettavan henkilön ympärille muodostettava vapaaehtoinen ryhmä voi koostua niin perheenjäsenistä, tuttavista kuin ammattilaisistakin.

Toiminnalle on tarvetta, sillä erityisesti paljon tukea tarvitsevien henkilöiden ääni jää usein kuulumattomiin jopa heidän omaa elämäänsä koskevissa asioissa.

Toimintaympäristö

Toimintaa on kehitetty henkilökohtaisen budjetoinnin kokeiluhankkeissa yhteistyössä vaikeasti kehitysvammaisten ihmisten kanssa. Toimintaa voidaan kuitenkin soveltaa laajemminkin sosiaali- ja terveyspalveluissa pitkäkestoisissa asiakassuhteissa. Kuka tahansa tuettavan ihmisen verkostosta voi kutsua tukiringin koolle pohtimaan jotain ajankohtaista asiaa. Sosiaalisen tuen toimintatapana tukirinki ei kuitenkaan korvaa palveluja tai vastaa tukea tarvitsevan hoidosta. Myös apu ja tuki tuettavan henkilön lähityöntekijöille / omaisille rajautuu toiminnan ulkopuolelle.

Kohderyhmä ja asiakasymmärrys

Toimintamalli on suunnattu niin tukea tarvitseville henkilöille, heidän läheisilleen kuin ammattilaisillekin. Toiminnasta hyötyvät sellaiset henkilöt, jotka tarvitsevat tukea elämänsä suunnitteluun ja päätösten tekemiseen ja joiden ääni on vaarassa jäädä kuulumattomiin ilman tukea. Tällaisia henkilöryhmiä ovat esimerkiksi kehitysvammaiset, ikäihmiset ja mielenterveyskuntoutujat. Silta omannäköiseen elämään - ja Sopiva -hankkeissa kohderyhminä ovat olleet vaikeasti kehitysvammaiset ihmiset. Mitä vaikeampi henkilön on kertoa ajatuksistaan ja toiveistaan, sitä enemmän hän hyötyy tukiringistä ympärillään. Tukirinki tuo parhaimmillaan elämään myös siitä puuttuvia sosiaalisia suhteita. Etenkin

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

kehitysvammaiset ihmiset tarvitsevat tukea sosiaalisten suhteiden muodostamiseen ja ylläpitämiseen.

Kohderyhmiin lukeutuvat myös läheiset ja ammattilaiset. Ammattilaisiin lukeutuvat kaikki ne, jotka työskentelevät asiakkaan kanssa ja ovat hänelle tärkeitä ihmisiä. Heitä voivat olla esimerkiksi asumisyksikön vastuutyöntekijä, henkilökohtainen avustaja, kuntouttaja, taksinkuljettaja sekä oma sosiaalityöntekijä.

Toimivuuden ja käyttöönnoton ehdot

Tukiringin muodostaminen

Tuettavan henkilön ympärille kootaan vapaaehtois pohjalta toimiva 1–10 henkilön ryhmä. Aloitteen voi tehdä henkilö itse, mutta sen voi tehdä myös läheinen tai joku muu henkilön hyvin tunteva yhdessä hänen kanssaan. Tukiringin muodostamisessa apuna voidaan käyttää esimerkiksi valokuvia, kommunikointikuvia sekä verkostokarttaa tai lähi-ihmisten haastatteluja. Parhaassa tapauksessa tukiringissä ovat edustettuina läheiset sekä ammattilaiset. Tukiringin kokoonpano voi vaihdella tapaamisen teeman mukaan niin, että joku tukija on mukana pelkästään tiettyyn teemaan liittyvissä asioissa.

Tukiringin tapaamiset

Tukiringin tavoitteet määräytyvät aina yksilöllisesti tuettavan henkilön tarpeiden mukaan. Näin ollen tapaamiskertojen määrä, käytetyt menetelmät ja teemat vaihtelevat. Tapaamisia voi olla esimerkiksi neljä. Ensimmäisessä muodostetaan tukirinki. Toisessa tapaamisessa valittu tukirinki on koolla. Tapaamisessa perehdytään tukipiirin toimintaan ja periaatteisiin sekä tutustutaan tuettavan henkilön voimavaroihin ja positiivisiin luonteenpiirteisiin. Kolmas tapaaminen keskittyy henkilön toiveiden ja unelmien kartoittamiseen. Lisäksi keskustellaan siitä, kaipaako hän muutoksia päiväaikaan toimintaansa. Neljännessä tapaamisessa arvioidaan tukiringin toimintaa esimerkiksi siitä näkökulmasta, miten se soveltui tuettavan henkilön asioiden käsittelyyn. Vaikka tapaamisilla on omat teemansa, ne ovat vapaamuotoisia ja niissä kahvitellaan aina tapaamisen lopuksi. Tapaamiset kestävät noin 1–2 tuntia ja tapaamispaikkana on tuettavan henkilön koti tai muu rauhallinen paikka. Tukiringin vaikuttavuuteen liittyy myös se, mitä tapahtuu henkilön arjessa tukirinkitapaamisten välillä. Jokaisen tapaamisen alussa on hyvä puhua siitä, mitä tapaamisten välillä on tapahtunut.

Fasilitaattori huolehtii tukiringin toiminnasta

Tukiringissä on hyvä sopia siitä, kuka toimii sen vastuuhenkilönä. Fasilitaattori voi olla joko tuettava henkilö itse, joku tukiringin jäsenistä tai sen ulkopuolinen henkilö. Fasilitaattori kutsuu tukiringin koolle, ylläpitää keskustelua, kirjaa muistiinpanot sekä varmistaa, että asiakkaan ääni varmasti kuuluu. Hän myös huolehtii siitä, että kaikki tukiringin jäsenet

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

pääsevät kertomaan näkemyksensä ja että ne otetaan tasapainoisesti huomioon. Fasilitaattori vetää myös arviointia.

Tukiringissä asiakkaan ääni nousee kuuluviin ja hän pääsee osaksi sosiaalisia verkostoja

Tukiringissä asetetut tavoitteet muotoutuvat yksilöllisesti ja keskiössä ovat aina tuettavan henkilön tarpeet ja toiveet. Toiminnassa voidaan hyödyntää erilaisia menetelmiä, kuten voimavarakortteja sekä tärkeitä asioita ja mieltymyksiä kartoittavaa Elämän puu -julistetta. Tutuista ihmisistä muodostuva verkosto helpottaa tuettavan henkilön viestien tulkitsemista. Väärinymmärrysten riski pienenee silloin kun ympärillä on tuttuja ja tarkentavia kysymyksiä on luontevaa kysyä. Yhteisessä keskustelussa ammattilaisten ja läheisten käsitys tuettavasta henkilöstä rikastuu. Läheiset saavat esimerkiksi tietoa siitä, mitä tuettava henkilö tekee vapaa-ajallaan. Vaikka tukiringin keskeinen tavoite liittyy tuetun päätöksenteon vahvistamiseen, pääsy mukaan itselle tärkeistä ihmisistä koostuviin sosiaalisiin verkostoihin on myös tärkeää.

Tukiringissä tuettavilla henkilöillä on monia keinoja ilmaista ajatuksiaan ja mielipiteitään, kuten kuvakommunikointi, valokuvakortit tukirinkiläisten tutustumisessa sekä Pesäpuu ry:n kehittämät voimavarakortit. Olemuskielisyys eli elein ja ilmein kommunikointi tukee myös tuettavan henkilön ajatusten esiin nousemista.

Mallin arviointi

Osallisuuden toteutuminen mallissa

Tukiringissä tuettava henkilö on keskiössä, joten häneen ja hänen ajatuksiinsa suhtaudutaan kunnioittaen. Koska tukirinki on ihmissuhdeverkosto, tuettava henkilö pääsee vuorovaikutukseen tukijoidensa kanssa. Tuettava henkilö voi toimia myös tukiringin fasilitaattorina, jolloin hän pääsee vaikuttamaan tukiringin toimintaan vielä enemmän.

Tukiringin tavoitteena on tukea henkilöä ilmaisemaan omia toiveitaan ja tukea häntä itsemääräämisoikeuden toteuttamisessa. Säännölliset ja teemoitellut vapaamuotoiset tapaamiset varmistavat tuelle riittävän ajan. Tukirinki koostuu useammasta tukijasta, mikä estää tilanteet, joissa yksittäinen henkilö vaikuttaisi liiaksi tuettavaan henkilöön. Tukirinkejä on ollut erimuotoisia, joko pelkästään ammattilaisista koostuvia tai sekä ammattilaisista että läheisistä koostuvia. Tukiringin muodostamisen edellytyksenä ei ole tuettavan henkilön omat sosiaaliset verkostot.

Vaikka tukirinki on tuetulle henkilölle väline saada päätöksiä omiin asioihinsa, toiminta on kuitenkin myös vapaamuotoista. Sekä tuettava henkilö, että tukijat voivat irrottautua hetkeksi

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

arjesta esimerkiksi kahvittelemisen aikana. Tapaamisten aikana pääsee myös nauttimaan paikallisen yhteisöllisyyden hyvistä puolista olemalla toisten ihmisten seurassa. Sopiva-hankkeessa havaittiin, että tapaamisissa koettiin paljon liikutusta, iloa, naurua ja ikävää. Tuettavat henkilöt pitivät tärkeänä sitä, että saivat tavata itselleen tärkeitä henkilöitä ja saivat heiltä huomiota.

Tukirinki vahvistaa myös tukijoiden välistä yhteistyötä. Sopiva-hankkeessa kerätyn tiedon perusteella perhe ja ystävät kokivat tullessaan kuulluiksi ja saavansa päivittyneitä tietoja läheisensä tilanteesta. Vuorovaikutus tuettavan henkilön läheisten ihmisten kesken mahdollistaa tiedon siirtymisen, mikä auttaa ymmärtämään paremmin tuettavan henkilön muuttunutta elämäntilannetta ja uudenlaisia toiveita. Yhteisen keskustelun myötä myös ammattilaiset voivat ymmärtää paremmin tuettavan henkilön tilannetta ja alkaa nähdä asiakkaan kyvyn tehdä elämäänsä koskevia päätöksiä suurempana.

Tavoite on tukea henkilöä hänen toiveidensa esiin nostamisessa sekä omiin asioihinsa vaikuttamisessa. Tukiringin avulla lisätään ymmärrystä siitä, millaisiin asioihin henkilö haluaisi vaikuttaa tai mitä hän haluaisi tehdä. Näihin myös mietitään konkreettisia keinoja.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Erilaisia sovelluksia tukiringeistä löytyy ainakin Kanadasta, Yhdysvalloista, Uudesta-Seelannista, Englannista ja Australiasta. Maista kertynyttä tutkimustietoa on hyödynnetty hankkeen toiminnassa. Erilaisia tukirinkimalleja on olemassa ainakin kolme. Ensimmäisessä mallissa mukana on pääosin läheisiä, toisessa mallissa läheisiä ja ammattilaisia ja kolmannessa mallissa pääosin ammattilaisia.

Tutkimusten mukaan tukiringeillä on monenlaisia osallisuutta edistäviä vaikutuksia. Niiden on muun muassa todettu vahvistavan tuettavan henkilön osallistumista sekä tarjoavan yhteisöllisyyttä ja hauskanpitoa. Myös myönteisiä vaikutuksia läheisten ymmärryksen lisääntymiseen on havaittu. Parhaiten tuettavaa henkilöä ovat pystyneet vahvistamaan läheiset ihmiset sekä sellaiset tukijat, jotka ovat suhtautuneet tuettavan henkilön päätöksenteko- ja kommunikointikykyyn myönteisesti.

Toiminta edustaa uudenlaista toimintaa Suomessa. Toiminnalle on kysyntää, sillä vuoden 2019 hallitusohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi luoda henkilökohtaisen budjetoinnin Suomen malli. Tuetun päätöksenteon vahvistaminen liittyy myös valmisteilla olevaan vammaislainsäädännön uudistamiseen. Toiminta on saanut myönteisen vastaanoton, kun sitä on esitelty erilaisissa tilaisuuksissa.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Toiminnan vaikuttavuuden arvioinnissa on käytetty havainnointia ja palautekeskustelua. Toiminnassa on havaittu myös haasteita. Koska tuettavilla henkilöillä on usein vaikeuksia kommunikoinnissa, toiveiden ja mieltymysten oikea tulkinta voi olla haastavaa. Vaikeissa asioissa tai kysymyksissä riskinä ovat myös mahdolliset erimielisyydet tukijoiden välillä.

Eteva jatkaa tukirinkien toteuttamista, kehittämistä sekä niistä tiedottamista. Eteva levittää tietoa toimintamallista ja sen toimivista käytänteistä tuleville hyvinvointialueille, jotta toiminta otettaisiin käyttöön eri alueilla.

Yhteenveto

Silta omannäköiseen elämään -hanke sekä Sopiva – henkilökohtaisen budjetoinnin hanke päättyivät vuonna 2021. Toteuttajat jatkavat tukirinki-toimintaa sekä sen kehittämistä. Toimintaa pyritään juurruttamaan hyvinvointialueille.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

